

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

У статті досліджено міжнародний досвід фінансового забезпечення розвитку соціальної сфери. Провівши аналіз міжнародного досвіду фінансового забезпечення розвитку соціальної сфери в Україні, можна стверджувати, що здійснювати розроблення бюджету суто на основі макроекономічних показників недостатньо, оскільки при цьому послабляються прозорість й адресність бюджетної політики, втрачається бачення важливих пропорцій, необхідних для планування розподілу коштів. Це зумовлює необхідність законодавчого закріплення використання у бюджетному процесі спеціальних соціальних індикаторів та критеріїв.

Ключові слова: міжнародний досвід, фінансове забезпечення, соціальна сфера, антикризове регулювання, макроекономічна стабільність, бюджетний дефіцит.

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ

В статье исследован международный опыт финансового обеспечения развития социальной сферы. Проведя анализ международного опыта финансового обеспечения развития социальной сферы в Украине, можно утверждать, что осуществляют разработку бюджета исключительно на основе макроекономических показателей недостаточно, поскольку при этом ослабляются прозрачность и адресность бюджетной политики, теряется видение важных пропорций, необходимых для планирования распределения средств. Это вызывает необходимость законодательного закрепления использования в бюджетном процессе специальных социальных индикаторов и критериев.

Ключевые слова: международный опыт, финансовое обеспечение, социальная сфера, антикризисное регулирование, макроекономическая стабильность, бюджетный дефицит.

INTERNATIONAL EXPERIENCE OF FINANCIAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF THE SOCIAL SPHERE

The article examines the international experience of financial support for the development of the social sphere. After the analysis of international experience of financial support for the development of the social sphere in Ukraine, it can be argued that to develop the budget solely on the basis of macroeconomic indicators is not enough, because it weakens transparency and targeting fiscal policy, loss of vision critical proportions necessary for planning the allocation of funds. This creates the need for legislative use in the budget process special social indicators and criteria.

Keywords: international experience, financial security, social services, crisis management, macroeconomic stability, budget deficit.

Постановка проблеми. Кожна країна має пристосовувати свої загальні системи фінансування соціальних виплат до власних економічних умов, демографічної ситуації та – найголовніше – до потреб своїх громадян. Кожна країна володіє обмеженим набором можливих механізмів перерозподілу доходу – від повністю неформального сімейного перерозподілу до універсальних систем, що фінансуються за рахунок загальних державних доходів, з багатьма проміжними можливостями. Особливо актуальним це питання є в Україні, оскільки держава ще не має глибоко розробленої обґрунтованої та несуперечливої соціальної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням фінансового забезпечення розвитку соціальної сфери в Україні присвячено чимало наукових досліджень, зокрема Базилевича В., Воронкової В., Внукової Н., Гнибіденка І., Зайчука Б., Лібанової Е., Лютого І., Макарової О., Момотюк Л., Новікова В., Тропіної В., Федосова В., Чугунова І. та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових праць з досліджуваної проблематики, цілий комплекс питань вимагає подальшого розвитку як в теоретичному, так і в організаційно-прикладному аспектах. Особливу увагу привертає питання фінансового забезпечення розвитку соціальної сфери.

Метою статті є аналіз міжнародного досвіду фінансового

забезпечення розвитку соціальної сфери та можливостей його використання в Україні.

Виклад основного матеріалу. У багатьох країнах унаслідок перспективи скорочення видатків на соціальні потреби (насамперед на соціальний захист, охорону здоров'я та освіту) фінансово-економічна криза погрожує перетворитися на соціальну. Тому в кризових умовах об'єктивно зростає роль державного регулювання. Уряди країн змушені значно активізувати використання всіх можливих інструментів соціально-економічної політики з метою недопущення незворотних процесів в економіці, забезпечуючи водночас вирішення стратегічних завдань людського розвитку, зокрема:

- подальше проведення інституційних реформ, що забезпечують сталий та динамічний розвиток людського потенціалу;

- забезпечення макроекономічної стабільності, скорочення бюджетного дефіциту, зниження інфляції та відсоткових ставок, стабілізація курсу національної валюти (деякі країни вимушені здійснити задля реструктуризації видаткових зобов'язань складний комплекс інституційних та організаційних заходів, націлених на підвищення ефективності та посилення цільового характеру бюджетних видатків);

- скорочення диференціації за рівнем доходів, включаючи зменшення розриву за рівнем життя працюючого та непрацездатного населення – послідовна політика адресної соціальної допомоги малозабезпеченим верствам населення, боротьби з бідністю, формування та реалізація ефективної політики зайнятості, зокрема шляхом сприяння самозайнятості та заохочення підприємницької ініціативи громадян;

- підтримку державних систем охорони здоров'я з метою недопущення у кризовий період погіршення показників здоров'я населення (у тому числі за рахунок зростання вартості медичних і лікарських препаратів, зниження доступності якісної медичної допомоги);

- посилення ролі внутрішнього попиту в забезпеченні економічного зростання;

- державну підтримку окремих секторів економіки, які важливі з погляду продовольчої безпеки та соціальної стабільності й мають значний мультиплікативний ефект на розвиток суміжних секторів;

- пом'якшення регіональної поляризації за рахунок прискорення розвитку депресивних та слаборозвинутих регіонів, розвиток системи стратегічного управління на регіональному рівні.

Уряди країн застосовують різноманітні антикризові засоби, структура яких залежить від інституційних особливостей та стану економіки конкретної країни, теоретичних концепцій, які панують у її політиці, а також від специфіки сектору економіки, що підтримується державою. Вибір пріоритетних об'єктів антикризового регулювання визначається передусім інституційною специфікою країни та фазою кризи. Серед основних груп антикризових заходів комплекс заходів щодо підтримки попиту населення передбачає також: зменшення та повернення податків; збільшення розміру пенсій, допомог, посадових окладів працівників бюджетних установ; збільшення гарантій за вкладами населення; інвестиції в освіту, запровадження програм перекваліфікації та адаптації безробітних; договори з бізнесом про заборону скорочення робочих місць; реформи пенсійних систем (іноді – їх націоналізація).

Але найважливішим пріоритетом соціально-економічної політики багатьох країн, насамперед членів ЄС, залишається соціальна підтримка населення. Уряди змушені значно активізувати використання всіх можливих інструментів соціально-економічної політики з метою недопущення незворотних процесів в економіці, забезпечуючи при цьому вирішення стратегічних завдань людського розвитку. Основним інструментом державного регулювання економіки у період економічного спаду залишається бюджетна політика, яка відображає не тільки пріоритети соціально-економічного розвитку країни, а й механізми їх реалізації [1].

У Франції система соціального захисту населення відноситься до одного з варіантів моделі соціального страхування Бісмарка, яка переважає в Європі. Вона передбачає перерозподіл поточних доходів бюджету соціального забезпечення, формується за рахунок внесків найманих працівників і підприємців на користь пенсіонерів та потребуючих. У Франції система соціального захисту фінансується в основному за рахунок соціального страхування. В країні діють 2 великі фонди, що займаються реабілітацією безробітних, їхньою перекваліфікацією, професійним навчанням та пошуком роботи.

Французька система соціального страхування включає допомоги по

безробіттю, пенсії по старості та інвалідності, різні сімейні допомоги, компенсацію витрат на лікування та ін. Вона базується на принципі перерозподілу доходів (виплати суб'єктам соціального страхування здійснюються шляхом відрахувань зі сторони економічно активної частини населення). В результаті французьке суспільство залишається одним із найбільш однорідних та найменш несправедливих [3].

В Японії основу соціальної допомоги складають внески працюючих підприємств, державні кошти та доходи від банківських операцій. Існує суспільна взаємодопомога, яка видається центральними та місцевими органами влади на: навчання, житло, медичне обслуговування та похорони. Структура соціального забезпечення має комплексний характер, яка включає в себе виплати, що гарантують мінімальний дохід (пенсії, забезпечення непрацездатних), страхування здоров'я, допомоги потребуючим.

Фінансова база витрат на соціальне забезпечення складається із таких компонентів: 60% – страхові внески найнятих робітників і підприємців, 20% – державні кошти, 12% – доходи від активних фінансових операцій та ін. Така структура фінансових практично не змінилася за останні десять років, окрім збільшення доходів від активних фінансових операцій (за рахунок збільшення пенсійного фонду) і зменшення частини коштів державного бюджету. 88% загальної суми, яка виділяється на соціальний захист населення, спрямовувалось на соціальне страхування, яке в себе включає страхування здоров'я, страхування осіб похилого віку при повторному наймі, пенсії (які за цей час збільшилися у декілька разів), страхування найманих працівників і компенсації при нещасних випадках. Кошти, які залишаються, використовують на виплати допомоги на дітей, програми тимчасового забезпечення прожиткового мінімуму для осіб, що втратили працездатність, допомоги жертвам війни та ін. [4].

Соціальний бюджет Бельгії становить 73% від загального бюджету країни [2, с. 51]. Найбільше виплат здійснюється у сфері пенсійного забезпечення і надання допомоги у зв'язку з інвалідністю.

В Україні ж джерелами фінансування видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення населення, соціальну сферу є кошти державного та місцевих бюджетів, кошти позабюджетних

Висновки. Фінансування соціальної сфери наразі залишається основним пріоритетом державних витрат, і номінальні обсяги асигнувань, що спрямовуються на соціальні цілі, з кожним роком зростають. Проте не всі заходи бюджетної політики є ефективними та мають чітку адресну спрямованість; досить часто підвищення рівня фінансування галузей соціальної сфери не сприяє відповідному прогресу якості суспільно значущих послуг, що надаються населенню.

Література

1. Державний бюджет і бюджетна стратегія в умовах економічних реформ: у 4 т. / ДННУ «Академія фін. управління»; за заг. ред. М.Я. Азарова. – К., 2011.

2. Коваль О.Я. Реформування пільг і привілеїв в Україні – наближення до європейських стандартів / Коваль О.Я., Тарасенко Л.Л., Яцків Т.Г. – Львів: Галицький друкар, 2009. – 216 с.

3. Система соціального захисту населення у Франції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pilga.in.ua/>.

4. Соціальний захист населення: досвід Японії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pilga.in.ua/>.

1. Derzhavnyj bjudzhet i bjudzhetna strategija v umovah ekonomichnyh reform: u 4 t./ DNNU «Akademija fin. upravlinnja»; za zag. red. M.Ja. Azarova. – K., 2011.

2. Koval' O.Ja. Reformuvannja pil'g i pryvilei'v v Ukrai'ni – nablyzhennja do jevropejs'kyh standartiv / Koval' O.Ja., Tarasenko L.L., Jackiv T.G. – L'viv: Galyc'kyj drukar, 2009. – 216 s.

3. Systema social'nogo zahystu nasele'nja u Francii' [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.pilga.in.ua/>.

4. Social'nyj zahyst nasele'nja: dosvid Japonii' [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.pilga.in.ua/>.

Рецензент Боголіб Т.М., д.е.н., професор, декан фінансово-гуманітарного факультету, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»

10.03.2015